

Briuselis, 2020 06 24
COM(2020) 258 final

**KOMISIJOS KOMUNIKATAS EUROPOS PARLAMENTUI, TARYBAI, EUROPOS
EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETUI IR REGIONŲ
KOMITETUI**

2020–2025 m. ES strategija dėl nusikaltimų aukų teisių

IVADAS

Nusikaltimai gali turėti įtakos mums visiems. Kasmet nusikaltimų aukomis Europos Sąjungoje¹ tampa milijonai žmonių. Lygybės Sąjunga turi užtikrinti visų nusikaltimų aukų teisę kreiptis į teismą², neatsižvelgiant į tai, kurioje ES šalyje ar kokiomis aplinkybėmis nusikaltimas buvo padarytas.

Nusikaltimų aukos turi turėti galimybę bet kuriuo metu gauti paramą ir apsaugą. Kol per COVID-19 pandemiją visuomenė buvo izoliuota, padaugėjo smurto šeimoje³, seksualinės prievartos prieš vaikus, elektroninių nusikaltimų⁴ ir rasistinių bei ksenofobinių neapykantos nusikaltimų⁵. Todėl labai svarbu stiprinti paramos nukentėjusiesiems ir jų apsaugos sistemą ir užtikrinti, kad ji būtų atspari krizinėse situacijose.

Šia pirmąja ES strategija dėl nusikaltimų aukų teisių nubrėžiamos Komisijos darbo 2020–2025 m. laikotarpiu gairės. Joje veiksmų imtis taip pat raginami kiti subjektai, įskaitant ES valstybes nares ir pilietinę visuomenę. Ypatingas dėmesys joje skiriamas konkrečioms smurto dėl lyties aukų poreikiams. ES padarys viską, ką gali, kad užkirstų kelią smurtui dėl lyties ir su juo kovotų, taip pat remtų ir apsaugotų tokių nusikaltimų aukas. ES stiprybė – jos įvairovė. Todėl ES dės visas įmanomas pastangas, kad užkirstų kelią visų formų neapykantos nusikaltimams, įskaitant rasinius, antisemitinius, homofobinius ar transfobinius neapykantos nusikaltimus, ir su jais kovotų.

ES jau priėmė reikšmingą nukentėjusiųjų teisių rinkinį. Nusikaltimų aukų teisių direktyvoje⁶ nustatyta teisė gauti informaciją, teisė į paramą ir apsaugą, atsižvelgiant į nusikaltimų aukų individualius poreikius, ir įvairios procesinės teisės. Kiti svarbūs ES teisės aktai, be kita ko, yra Kompensacijos direktyva⁷ ir ES taisyklės dėl Europos apsaugos orderių⁸. ES taip pat priėmė teisės aktus, kuriais siekiama atsižvelgti į specifinius konkrečių nusikaltimų aukų

¹ Remiantis Eurostato duomenimis, 2017 m. ES užregistruota apie 15 mln. sunkių nusikaltimų (žmogžudystės, vaikų seksualinis išnaudojimas, pagrobimas, seksualinis smurtas, išžaginimas, seksualinė prievarta ir apiplėšimai).

² Kaip Pagrindinių teisių agentūra pabrėžė 2019 m. ataskaitoje *Victims' rights as standards of criminal justice – Justice for victims of violent crime* („Nukentėjusiųjų teisės kaip baudžiamosios teisenos standartai. Teisingumas smurtinių nusikaltimų aukoms“), nukentėjusiųjų teisės kreiptis į teismą ir teisės į apsaugą yra pagrindinės teisės.

³ Žr. 2020 m. kovo mėn. Pasaulio sveikatos organizacijos informaciją apie padažnėjusį smurtą šeimoje per COVID-19 pandemiją <https://www.who.int/reproductivehealth/publications/emergencies/COVID-19-VAW-full-text.pdf>.

⁴ Europolas, *Pandemic profiteering: how criminals exploit the COVID-19 crisis*, („Pasipelnymas iš pandemijos: kaip nusikaltėliai naudoja COVID-19 krizę“), 2020 m. kovo mėn., žr. <https://www.europol.europa.eu/publications-documents/pandemic-profiteering-how-criminals-exploit-covid-19-crisis>.

⁵ <https://fra.europa.eu/en/publication/2020/covid19-rights-impact-april-1>

⁶ 2012 m. spalio 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2012/29/ES, kuria nustatomi būtiniausi nusikaltimų aukų teisių, paramos joms ir jų apsaugos standartai ir kuria pakeičiamas Tarybos pamatinis sprendimas 2001/220/TVR (Nusikaltimų aukų teisių direktyva).

⁷ 2004 m. balandžio 29 d. Tarybos direktyva 2004/80/EB dėl kompensacijos nusikaltimų aukoms (Kompensacijos direktyva).

⁸ 2011 m. gruodžio 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2011/99/ES dėl Europos apsaugos orderio ir 2013 m. birželio 12 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 606/2013 dėl apsaugos priemonių tarpusavio pripažinimo civilinėse bylose.

poreikius: Kovos su prekyba žmonėmis direktyvą⁹, Direktyvą dėl kovos su seksualine prievarta prieš vaikus ir jų seksualiniu išnaudojimu¹⁰ ir Kovos su terorizmu direktyvą¹¹, kurioje numatytos konkrečios terorizmo aukų teisės. ES taip pat pasirašė Europos Tarybos konvenciją dėl smurto prieš moteris ir smurto šeimoje prevencijos ir kovos su juo (Stambulo konvencija)¹².

Nepaisant šios pažangos, iš naujausių ataskaitų¹³ matyti, kad **nusikaltimų aukos vis dar negali visapusiškai naudotis savo teisėmis ES**. Nusikaltimų aukos, norėdamos pasinaudoti teise kreiptis į teismą, dažniausiai susiduria su sunkumais dėl informacijos trūkumo, nepakankamos paramos ir apsaugos. Vykstant baudžiamajam procesui ir prašant kompensacijos aukos dažnai patiria antrinę viktimizaciją¹⁴. Tiems, kurie tampa nusikaltimų aukomis keliaudami į užsienį, dar sunkiau kreiptis į teismą ir gauti kompensaciją. Pažeidžiamiausioms aukoms, pavyzdžiui, smurto dėl lyties aukoms, nukentėjusiems vaikams, neįgalioms aukoms, vyresnio amžiaus aukoms, neapykantos nusikaltimų aukoms, terorizmo aukoms arba prekybos žmonėmis aukoms, vis dar itin sunku pradėti baudžiamąjį procesą ir susidoroti su nusikaltimų padariniais.

Sprendžiant šią problemą pirmiausia reikia geriau taikyti ES aukų teisių taisykles praktikoje. Iš naujausių Komisijos Nusikaltimų aukų teisių direktyvos¹⁵ ir Direktyvos dėl Europos apsaugos orderio¹⁶ įgyvendinimo ataskaitų matyti, kad būtina didinti pažangą, stengiantis išnaudoti visas šių priemonių teikiamas galimybes¹⁷. Taip yra daugiausia dėl to, kad jos neviseiškai perkeltos į nacionalinę teisę. Dauguma valstybių narių vis dar neviseiškai

⁹ 2011 m. balandžio 5 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2011/36/ES dėl prekybos žmonėmis prevencijos, kovos su ja ir aukų apsaugos, pakeičianti Tarybos pamatinį sprendimą 2002/629/TVR.

¹⁰ 2011 m. gruodžio 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2011/93/ES dėl kovos su seksualine prievarta prieš vaikus, jų seksualiniu išnaudojimu ir vaikų pornografija, kuria pakeičiamas Tarybos pamatinis sprendimas 2004/68/TVR.

¹¹ 2017 m. kovo 15 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2017/541 dėl kovos su terorizmu, pakeičianti Tarybos pamatinį sprendimą 2002/475/TVR ir iš dalies keičianti Tarybos sprendimą 2005/671/TVR (Kovos su terorizmu direktyva).

¹² Stambulo konvenciją ES pasirašė 2017 m. Joje nustatyti šios srities tarptautinių standartų kriterijai. Iki šiol konvenciją yra pasirašiusios visos Europos Sąjungos valstybės narės, o 21 yra ją ratifikavusios.

¹³ Žr. visų pirma toliau nurodytas naujausias Komisijos Nusikaltimų aukų teisių direktyvos ir Direktyvos dėl Europos apsaugos orderio įgyvendinimo ataskaitas, taip pat keletą kitų naujausių nusikaltimų aukų teisių srities ataskaitų.

¹⁴ Antrinė viktimizacija gali būti apibrėžiama kaip neigiamos pasekmės nusikaltimų aukoms, kurios gali atsirasti dėl jų dalyvavimo baudžiamajame procese, įskaitant nusikaltimų aukų bendravimą su nusikaltėliais, teisminėmis institucijomis ir (arba) plačiąja visuomene.

¹⁵ Komisijos ataskaita Europos Parlamentui ir Tarybai dėl Nusikaltimų aukų teisių direktyvos įgyvendinimo, COM(2020) 188 *final*, žr. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=COM%3A2020%3A188%3AFIN>.

¹⁶ Komisijos ataskaita Europos Parlamentui ir Tarybai dėl 2011 m. gruodžio 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2011/99/ES dėl Europos apsaugos orderio įgyvendinimo, COM(2020) 187 *final*, žr. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=COM%3A2020%3A187%3AFIN>.

¹⁷ Panašias išvadas galima padaryti remiantis Seksualinės prievartos prieš vaikus direktyvos įgyvendinimo ataskaitomis (COM/2016/0871 ir COM/2016/0872) ir Direktyvos dėl prekybos žmonėmis įgyvendinimo ataskaita (COM(2016) 722 *final*).

perkėlė į nacionalinę teisę būtiniausius standartus, dėl kurių susitarta ES aukų teisių taisyklėse¹⁸. Įgyvendinimo ataskaitose taip pat atkreipiamas dėmesys į neteisingą įgyvendinimą nacionalinėse teisinėse sistemose. Siekiant jas visapusiškai įgyvendinti, reikia sukurti tinkamas struktūras, pagal kurias būtų teikiamos bendrosios ir specializuotos paramos paslaugos, taip pat apsauga atsižvelgiant į nusikaltimų aukų individualius poreikius. Be to, visi su nusikaltimų aukomis bendraujantys subjektai turi būti apmokyti ir visapusiškai informuoti apie aukų teises. Labai svarbu, kad sutartus būtiniausius standartus visapusiškai įgyvendintų ir taikytų visos valstybės narės. Komisija visų pirma sieks užtikrinti tinkamą ES taisyklių įgyvendinimą, prireikus imdamasi papildomų teisinių veiksmų. Be to, Komisija skatins gerąją patirtį, susijusią su tuo, kaip pasiekti sutartus būtiniausius standartus ir juos viršyti. **Prireikus Komisija pasiūlys ES aukų teisių taisykles dar labiau sugriežtinti.**

Keletas subjektų pateikė rekomendacijų, kaip pagerinti ES nusikaltimų aukų teisių politiką. Rengdama šią strategiją Komisija atsižvelgė į 2019 m. gruodžio mėn. Tarybos išvadą dėl aukų teisių¹⁹, Europos Parlamento tyrimą²⁰ ir rekomendacijas, pateiktas keliose ataskaitose, įskaitant buvusios Komisijos Pirmininko J.-C. Junckerio specialiosios patarėjos žalos atlyginimo aukoms klausimais ataskaitą²¹, Pagrindinių teisių agentūros ataskaitas²² ir „Victim Support Europe“ ataskaitą²³.

Ši strategija grindžiama dviejų kryptų požiūriu: **įgalinti nusikaltimų aukas ir bendradarbiauti ginant aukų teises**. Labai svarbu nusikaltimų aukoms suteikti daugiau galių, kad jos galėtų pranešti apie nusikaltimą, dalyvauti baudžiamajame procese, reikalauti

¹⁸ Dėl nevisiško Nusikaltimų aukų teisių direktyvos perkėlimo į nacionalinę teisę Komisija yra pradėjusi 21-ą pažeidimo nagrinėjimo procedūrą prieš Austriją, Belgiją, Bulgariją, Čekiją, Estiją, Italiją, Kiprą, Kroatiją, Latviją, Lenkiją, Lietuvą, Liuksemburgą, Maltą, Portugaliją, Prancūziją, Rumuniją, Slovakiją, Slovėniją, Švediją, Vengriją ir Vokietiją.

¹⁹ 2019 m. gruodžio 3 d. priimtos Tarybos išvados dėl aukų teisių. <https://www.consilium.europa.eu/lt/meetings/jha/2019/12/02-03/>.

²⁰ Europos Parlamentas, *Criminal procedural laws across the European Union – A comparative analysis of selected main differences and the impact they have over the development of EU legislation* (Baudžiamojo proceso įstatymai visoje Europos Sąjungoje. Pasirinktų pagrindinių skirtumų ir jų poveikio ES teisės aktų raidai lyginamoji analizė), 2018 m. rugpjūčio mėn., paskelbta https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document.html?reference=IPOL_STU%282018%29604977.

²¹ *Strengthening victims' rights: from compensation to reparation – For a new EU Victims' rights strategy 2020-2025* („Aukų teisių stiprinimas: nuo kompensacijos iki skriaudos atitaisymo. Rengiant naują 2020–2025 m. ES aukų teisių strategiją“), Europos Komisijos Pirmininko Jeano-Claude'o Junckerio specialiosios patarėjos J. Milquet ataskaita, https://ec.europa.eu/info/policies/justice-and-fundamental-rights/criminal-justice/protecting-victims-rights_en.

²² Europos Sąjungos pagrindinių teisių agentūra, keturios ataskaitos apie teisingumą smurtinių nusikaltimų aukoms, 2019 m. balandžio mėn., paskelbta <https://fra.europa.eu/en/publication/2019/victims-rights-standards-criminal-justice-justice-victims-violent-crime-part-i>.

²³ „Victim Support Europe“, *Victims of Crime Implementation Analysis of Rights in Europe* (Nusikaltimų aukų teisių įgyvendinimo Europoje analizė, VOCIARE), 2019 m. spalio mėn., paskelbta <https://victimsupport.eu/about-us/our-projects/vociare/>.

kompensacijos ir galiausiai kuo labiau atsigauti nuo nusikaltimo padarinių²⁴. Šiuos plataus užmojo tikslus galima pasiekti tik tuo atveju, jei Komisija ir visi suinteresuotieji subjektai bendradarbiaus. Todėl šioje strategijoje taip pat daug dėmesio skiriama bendradarbiavimo ir koordinavimo stiprinimui.

Strategijoje nustatyti penki pagrindiniai prioritetai: i) veiksmingas bendravimas su aukomis ir saugi aplinka aukoms pranešti apie nusikaltimus; ii) paramos pažeidžiamiausioms aukoms ir jų apsaugos gerinimas; iii) palankesnės sąlygos aukoms gauti kompensaciją; iv) visų suinteresuotųjų subjektų bendradarbiavimo ir veiklos koordinavimo stiprinimas; v) tarptautinio aukų teisių aspekto stiprinimas.

ĮGALINTI NUSIKALTIMŲ AUKAS

1. Veiksmingas bendravimas su aukomis ir saugi aplinka aukoms pranešti apie nusikaltimus

Kad kovos su nusikalstamumu politika būtų veiksminga, reikia, kad nacionalinės valdžios institucijos užtikrintų **saugią aplinką aukoms, kad jos galėtų pranešti apie nusikaltimus**. Dėl geresnės paramos nusikaltimų aukoms ir jų apsaugos padidės visų Europos Sąjungos piliečių saugumas.

Dažnai aukos nežino savo teisių²⁵. Su aukomis bendraujantys asmenys (įskaitant pirmoje institucijoje, į kurią kreipiamasi), kurie turėtų informuoti aukas apie jų teises, dažnai nėra tinkamai apmokyti, kaip tai daryti²⁶. Dėl nusikaltėlio arba neigiamų dalyvavimo teismo procese pasekmių baimės aukos dažnai nepraneša apie nusikaltimą. Labai dažnai nepranešama apie seksualinio smurto ir smurto dėl lyties atvejus. Tik apie trečdalis moterų, kurios patiria fizinę ar seksualinę, dažniausiai savo partnerių ar artimų giminaičių, prievartą, kreipiasi į institucijas²⁷. Smurto dėl lyties atvejais turėtų būti ypač stengiamasi išvengti vaikų viktimizacijos. Vaikui taip pat gali būti sunku pranešti apie nusikaltimą. Vaikai dažnai nukenčia šeimos aplinkoje arba nuo asmenų, nuo kurių jie priklauso. Todėl labai svarbu tokioms aukoms užtikrinti specialius pranešimo mechanizmus. Su jais bendraujantys

²⁴ Šiuo atžvilgiu svarbus atkuriamasis teisingumas. Atkuriamasis teisingumas apima įvairias paslaugas, pvz., tarpininkavimą tarp aukos ir nusikaltėlio, šeimų sueigą ir sprendimo priėmimo apskritojo rato principu modelį (Nusikaltimų aukų teisių direktyvos 46 konstatuojamoji dalis).

²⁵ Žr. visų pirma organizacijos „Victim Support Europe“ ataskaitą VOciare, 4 p. ir 24–30 p.

²⁶ Iš keturių Pagrindinių teisių agentūros ataskaitų apie aukų teises matyti, kad su aukomis bendraujantys asmenys, įskaitant policiją, nepakankamai mokomi apie aukų teises, ir koks svarbus vaidmuo tenka teisės fakultetams šviečiant teisininkus, pavyzdžiui, žr.: ataskaitos I dalis, 2 nuomonė, ataskaitos II dalis, 2, 7 nuomonės, ataskaitos III dalis, 2, 4 nuomonės (susijusios su bendru specialistų supratimu apie aukų teises); ataskaitos IV dalyje pabrėžiama, kad specialistai nepakankamai gerai žino moterų, kurios yra partnerių smurto aukos, poreikius ir teises.

²⁷ https://ec.europa.eu/info/policies/justice-and-fundamental-rights/gender-based-violence/ending-gender-based-violence_en

specialistai (pvz., sveikatos priežiūros darbuotojai arba mokytojai) turėtų būti mokomi nustatyti nusikaltimus ir tinkamai reaguoti.

Taip pat svarbu, kad atitinkami specialistai su aukomis bendrautų atsižvelgdami į konkrečius aukų poreikius. Tai ypač aktualu neįgaliams nukentėjusiesiems. Su neįgaliais aukomis bendraujantys specialistai turėtų būti mokomi su jomis bendrauti atsižvelgiant į bet kokią psichinę ar fizinę sutrikimą, pavyzdžiui, klausos ar kalbos sutrikimus. Be to, neįgaliams nukentėjusiesiems turi būti užtikrinta galimybė patekti į patalpas, kad jie galėtų pranešti apie nusikaltimą ir dalyvauti baudžiamajame procese.

Be to, nepalankioje padėtyje esančioms ar pažeidžiamoms bendruomenėms ar mažumoms priklausančios nusikaltimų aukos gali menkai pasitikėti valdžios institucijomis ir todėl nepranešti apie nusikaltimus²⁸. Iš Pagrindinių teisių agentūros tyrimų matyti, kad LGBTI+, juodaodžių, musulmonų ir žydų bendruomenės nepraneša apie didelį skaičių neapykantos nusikaltimų²⁹. Siekiant padidinti šių bendruomenių narių pranešimų apie nusikaltimus skaičių, labai svarbu didinti pasitikėjimą valdžios institucijomis, pavyzdžiui, stiprinant atitinkamų valdžios institucijų ir atitinkamų bendruomenių bendradarbiavimą³⁰. Taip pat svarbu rengti specialius mokymus apie nediskriminavimą policijai ir kitiems su tomis aukomis bendraujantiems asmenims³¹.

Vis didesnė dalis mūsų gyvenimo vyksta internetu – šią tendenciją dar labiau sustiprino COVID-19 pandemija. Elektroniniai nusikaltimai³² gali apimti sunkius nusikaltimus prieš

²⁸ Žr. 2017 m. gruodžio mėn. Komisijos ES aukšto lygio grupės ataskaitą dėl kovos su rasizmu, ksenofobija ir kitų formų netolerancija *'Ensuring justice, protection and support for victims of hate crime and hate speech: 10 key guiding principles'* („Teisingumo, apsaugos ir paramos nuo neapykantos nusikaltimų ir neapykantą kurstančios kalbos nukentėjusiems asmenims užtikrinimas. 10 pagrindinių principų“) ir 2016 m. balandžio mėn. Pagrindinių teisių agentūros ataskaitą *'Ensuring justice for hate crime victims: professional perspectives'* („Teisingumo užtikrinimas neapykantos nusikaltimų aukoms. Profesinės perspektyvos“).

²⁹ Dauguma (64 proc.) juodaodžių rasistinio smurto aukų ir (63 proc.) rasistinių fizinių išpuolių, kuriuos įvykdė policijos pareigūnai, aukų nepranešė apie naujausią incidentą, nes manė, kad pranešimas nieko nepakeis (34 proc.), arba todėl, kad aukos nepasitiki policija arba jos bijo (28 proc.), žr. *'Being Black in the EU'* („Būti juodaodžiu ES“), Pagrindinių teisių agentūra, 2018 m. lapkričio mėn. Beveik kas antras musulmonų respondentų, dalyvavusių 2017 m. FRA MIDIS II tyrime, nepranešė apie naujausią priekabiavimo dėl neapykantos incidentą, nes buvo įsitikinęs, kad nebus imtasi jokių atsakomųjų veiksmų. Remiantis 2020 m. gegužės 14 d. Pagrindinių teisių agentūros ES LGBTI II tyrimu *A long way to go for LGBTI equality of the Fundamental Rights Agency* („Norint pasiekti LGBTI asmenų lygybę dar daug reikia nuveikti“), LGBTI+ bendruomenės pranešimo apie nusikaltimus lygis taip pat žemas. Keturi iš penkių europiečių žydų (79 proc.), kurie patyrė antisemitinį priekabiavimą, apie rimčiausią incidentą niekada nepranešė. Beveik pusė (43 proc.) nepranešė, nes, jų nuomone, incidentas nebuvo pakankamai rimtas, ir tai rodo, kad kasdienis antisemitinis žydų įžeidinėjimas yra normalizuojamas (Pagrindinių teisių agentūros tyrimas apie prieš žydus nukreiptą diskriminaciją ir neapykantos nusikaltimus ES).

³⁰ Žr., pavyzdžiui, Airijos paslaugų nukentėjusiesiems grupę, kurią sudaro teisminių institucijų, probacijos ir kalėjimų tarnybų, policijos ir sveikatos priežiūros institucijų atstovai ir teisininkai.

³¹ Vadinamųjų vaivorykštinių biurų įsteigimas vietos policijos nuovadose tam tikrose valstybėse narėse, pavyzdžiui, Belgijoje, yra geras pagarbaus policijos požiūrio į LGBTI+ bendruomenę pavyzdys.

³² Šioje strategijoje elektroninis nusikaltimas arba nusikaltimas internete – tai bet kokios rūšies nusikalstama veika, įvykdyta internete arba naudojant kompiuterį arba internetines priemones.

asmenis, pavyzdžiui, seksualinius nusikaltimus internete (įskaitant prieš vaikus), tapatybės vagystes, neapykantos nusikaltimus internete ir turtinius nusikaltimus (pavyzdžiui, sukčiavimą negrynosiomis mokėjimo priemonėmis ir jų klastojimą).Elektroninių nusikaltimų aukos ne visada gauna tinkamą pagalbą patirtai žalai atitaisyti ir dažnai nepraneša apie nusikaltimą. Visų pirma vaikams arba pagyvenusiems asmenims gali trūkti būtinų skaitmeninių įgūdžių arba žinių apie jų turimas teisių gynimo priemones. Turėtų būti sudarytos dar palankesnės sąlygos pranešti apie elektroninius nusikaltimus, o aukoms turėtų būti teikiama reikiama pagalba³³.

Siekiant sukurti saugesnę aplinką aukoms, būtina didinti informuotumą apie aukų teises. Todėl pagal šią strategiją Komisija gerins komunikaciją apie aukų teises ir aukų poreikius, pradėdama **ES informavimo kampaniją apie aukų teises** ir skatindama mokymo veiklą.

Vykdant ES kampaniją daugiausia dėmesio bus skiriama informuotumo apie aukų teises apskritai didinimui ir bus skatinama **specialistų parama specialių poreikių turinčioms aukoms, pavyzdžiui, smurto dėl lyties ir smurto šeimoje aukoms ir neapykantos nusikaltimų aukoms, ir jų apsauga**. Ypatingas dėmesys bus skiriamas pažeidžiamų grupių ir marginalizuotų ar izoliuotų bendruomenių³⁴, kurios patiria daugiau kliūčių arba turi ribotas galimybes kreiptis į teismą ir gauti paramą, informavimui. Ypatingas dėmesys taip pat bus skiriamas tinkamiems komunikacijos metodams, siekiant užtikrinti, kad kampanija pasiektų nukentėjusius vaikus, vyresnio amžiaus aukas ar neįgalias aukas.

Komisija taip pat daug dėmesio skirs **mokymo veiklai**, kuria veiksmingai pasiekiami su aukomis bendraujantys subjektai, pavyzdžiui, teisminės institucijos ir kiti su aukomis bendraujantys teisminių institucijų darbuotojai, pavyzdžiui, advokatai, prokurorai, teismo darbuotojai, kalėjimų ir probacijos darbuotojai. Šiuo atžvilgiu Komisija stiprins bendradarbiavimą su Europos teisėjų mokymo tinklu (ETMT)³⁵. Komisija, padedama Europos Sąjungos teisėsaugos mokymo agentūros (CEPOL)³⁶, taip pat skatins geresnį aukų teisių supratimą ir geresnius teisėsaugos institucijų bendravimo su aukomis metodus. Siekdama patenkinti konkrečius elektroninių nusikaltimų aukų poreikius, Komisija taip pat toliau remis Europos mokymo ir švietimo elektroninių nusikaltimų srityje grupę (ECTEG)³⁷.

³³ Komisija, be kita ko, bendradarbiaus su valstybėmis narėmis siekdama užtikrinti, kad būtų visapusiškai įgyvendintos atitinkamos Direktyvos dėl kovos su sukčiavimu negrynosiomis mokėjimo priemonėmis ir jų klastojimu nuostatos, ir išnagrinės, kaip remti tolesnius kovos su sukčiavimu internete ir tapatybės vagystėmis veiksmus, įskaitant paramą nukentėjusiesiems. Kalbant apie seksualinės prievartos prieš vaikus medžiagą internete, Komisija toliau remis tokias iniciatyvas kaip ES finansuojamas INHOPE tinklas (žr. <https://www.inhope.org/EN>), kuris suteikia interneto naudotojams galimybę anonimiškai pranešti apie tokį turinį.

³⁴ Pavyzdžiui, etninės ir religinės mažumos, neįgalieji ar vyresnio amžiaus žmonės.

³⁵ <http://www.ejtn.eu/>

³⁶ <https://www.cepol.europa.eu/>

³⁷ <https://www.ecteg.eu/>

Atkuriamojo teisingumo paslaugomis aukoms užtikrinama saugi aplinka, kad jų balsas būtų išgirstas ir būtų remiamas jų gijimo procesas. Nusikaltimo aukų teisių direktyvoje reikalaujama, kad teikiant tokias paslaugas pirmiausia būtų atsižvelgiama į aukos interesus ir poreikius³⁸. Turi būti nustatytos apsaugos priemonės, kuriomis būtų užtikrinta, kad auka proceso metu nebūtų toliau persekiojama. Praktikoje specialistams ir aukoms trūksta žinių apie atkuriamojo teisingumo paslaugas³⁹. Todėl labai svarbu, kad valstybės narės užtikrintų aukštos kokybės atkuriamojo teisingumo paslaugų teikimo standartus ir rengtų atkuriamojo teisingumo specialistų mokymą. Galima tokių paslaugų nauda priklauso nuo atkuriamojo teisingumo paslaugų turėjimo, prieinamumo ir kokybės valstybėse narėse.

Komisija kartu su valstybėmis narėmis toliau gerins **e. teisingumo portale**⁴⁰ pateikiamos informacijos apie aukų teises kokybę bei patikimumą ir sieks užtikrinti, kad su ja susipažintų kuo daugiau galutinių naudotojų. Tai aukos, paramos aukoms organizacijos ir nacionalinės institucijos (įskaitant konsulines įstaigas ir policiją). Siekdama skleisti informaciją apie aukų teises, Komisija taip pat pagerins prieigą prie informacijos, surinktos vykdant atitinkamus ES finansuojamus projektus⁴¹, ir interneto svetainėje „Europa“ pateiks išsamią tokių projektų duomenų bazę.

Veiksminga parama nusikaltimų aukoms ir jų apsauga negali būti užtikrinta be nacionalinių valdžios institucijų ir paramos aukoms organizacijų bendradarbiavimo. Šiuo atžvilgiu Komisija skatins nacionalinių valdžios institucijų ir paramos aukoms organizacijų tarpusavio mokymą⁴² ir keitimąsi gerąja patirtimi⁴³. **Naujoje 2021–2027 m. daugiamečioje finansinėje programoje** Komisija pasiūlė toliau teikti finansavimą paramos aukoms organizacijoms, kad jos galėtų prisidėti prie tinkamo ES aukų teisių taisyklių įgyvendinimo⁴⁴. Be to, pagal naują daugiamečio finansinę programą Komisija skatins įtraukti aukų teisių priemones į ES finansavimo programas, skirtas tokioms politikos sritims kaip saugumas⁴⁵, sveikata ir švietimas. Toks požiūris padidins plačiosios visuomenės informuotumą apie aukų teises ir padidins projektų, kuriuose laikomasi holistinio požiūrio į aukų teises, finansavimo galimybes.

³⁸ Žr. Nusikaltimų aukų teisių direktyvos 12 straipsnį ir 46 konstatuojamąją dalį.

³⁹ Organizacijos „Victim Support Europe“ ataskaita „VOCIARE“.

⁴⁰ https://beta.e-justice.europa.eu/65/EN/victims_of_crime

⁴¹ Atitinkami projektai, finansuojami pagal 2014–2020 m. Teisingumo programą, 2014–2020 m. Teisių, lygybės ir pilietiškumo programą, ir jų vėlesni projektai pagal naują 2021–2027 m. daugiamečio finansinę programą https://ec.europa.eu/justice/grants1/programmes-2014-2020/justice/index_en.htm.

⁴² Tarpusavio mokymo veikloje dalyvauja atitinkamos nacionalinės valdžios institucijos ir paramos aukoms organizacijos.

⁴³ Pavyzdžiui, pagal ES tarpusavio mokymosi lyčių lygybės srityje programą bus organizuojamas keitimasis gerąja patirtimi remiant smurto dėl lyties aukas.

⁴⁴ https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/about_the_european_commission/eu_budget/1_en_act_part1_v9.pdf

⁴⁵ Tokių jau vykdomų veiksmų pavyzdys yra tai, kad pranešimas apie nusikaltimus internetu bus įtrauktas į būsimą kovos su elektroniniais nusikaltimais finansavimą pagal Policijos bendradarbiavimo, nusikalstamumo prevencijos, kovos su juo ir krizių valdymo finansinės paramos priemonės 2020 m. metinę darbo programą.

Komisija toliau stebės, **kaip įgyvendinamos atitinkamos ES taisyklės**, įskaitant Nusikaltimų aukų teisių direktyvos nuostatas dėl aukų teisių į informaciją, įskaitant bendravimą paprasta ir suprantama kalba, paramą ir apsaugą atsižvelgiant į individualius poreikius ir mokymo veiklos teikimą. Kaip matyti iš Komisijos ataskaitos dėl Nusikaltimų aukų teisių direktyvos įgyvendinimo, dauguma valstybių narių vis dar turi problemų, susijusių su šių pagrindinių direktyvos nuostatų visišku ir (arba) tinkamu perkėlimu į nacionalinę teisę ir (arba) praktiniu įgyvendinimu.

Pagrindiniai Europos Komisijos veiksmai:

- pradėti ES kampaniją, kurios tikslas – didinti informuotumą apie aukų teises ir skatinti specialistų paramą specialių poreikių turinčioms aukoms ir jų apsaugą;
- skatinti teisminių ir teisėsaugos institucijų mokymo veiklą;
- teikti ES finansavimą nacionalinėms paramos aukoms organizacijoms ir atitinkamoms bendruomeninėms organizacijoms, kad jos teiktų informaciją, paramą ir apsaugą aukoms ir skatintų atkuriamojo teisingumo paslaugas.

Pagrindiniai valstybių narių veiksmai:

- užtikrinti visapusišką ir tinkamą Nusikaltimų aukų teisių direktyvos ir kitų ES konkrečių nusikaltimų aukų taisyklių įgyvendinimą, visų pirma kiek tai susiję su nuostatomis dėl aukų galimybių gauti informaciją, paramą ir apsaugą;
- pradėti nacionalines informuotumo apie aukų teises kampanijas, įskaitant paramą specialių poreikių turinčioms aukoms;
- remti pilietinę visuomenę stiprinant aukų teises, be kita ko, naudojantis turimu ES finansavimu.

Pagrindiniai kitų suinteresuotųjų subjektų veiksmai:

Paramos aukoms organizacijos:

- bendradarbiauti su nacionalinėmis institucijomis, įskaitant teismines ir teisėsaugos institucijas, ir dalyvauti tarpusavio mokymo veikloje.

2. Paramos pažeidžiamiausioms aukoms ir jų apsaugos gerinimas

Visos nusikaltimų aukos yra pažeidžiamos, tačiau dėl savo asmeninių savybių, patirto nusikaltimo pobūdžio arba asmeninių aplinkybių kai kurios aukos yra net dar labiau pažeidžiamos nei kitos.

Tam tikromis aplinkybėmis kai kurių aukų pažeidžiamumas gali padidėti. Taikant izoliavimo priemones, susijusias su COVID-19 pandemija, **smurto šeimoje⁴⁶ aukos** dažniau patiria smurtą (nes yra izoliuotos po vienu stogu su nusikaltėliais), o jų galimybės gauti paramą ir apsaugą yra ribotos⁴⁷.

Nacionalinės paramos⁴⁸ ir apsaugos priemonės turi būti veiksmingos visoms aukoms ir bet kuriuo metu. Smurto šeimoje aukoms tai reiškia, kad pastogė, pagalbos telefonu linijos ir psichologinė pagalba turėtų būti prieinamos ir krizės metu. Siekiant visoms aukoms, įskaitant smurto šeimoje aukas, užtikrinti paramą ir apsaugą krizės metu, paramos aukoms priemonės turėtų būti įtrauktos į nacionalines reagavimo į pandemiją sistemas. Tai galima pasiekti, pavyzdžiui, paskelbiant paramos aukoms paslaugas esminėmis paslaugomis⁴⁹.

Dauguma valstybių narių ėmėsi specialių paramos ir apsaugos nusikaltimų aukoms priemonių COVID-19 pandemijos metu ir susijusių izoliavimo priemonių. Visų pirma svarbu užtikrinti veiksmingą galimybę naudotis internetinėmis ir neinternetinėmis paramos paslaugomis, įskaitant psichologinę pagalbą ir kitas socialines paslaugas. Smurto šeimoje aukoms pirmiausia turėtų būti užtikrinta galimybė gauti pastogę, psichologinę pagalbą, paramą ir konsultacijas patyrus traumą. Be to, nacionalinės vykdymo užtikrinimo institucijos turėtų ypač atidžiai stebėti užregistruotus ir naujus smurto šeimoje atvejus. Taip pat labai svarbu užtikrinti fizinę aukų apsaugą. Komisija, bendradarbiaudama su nacionalinėmis valdžios institucijomis ir pilietine visuomene, skatina keistis gerąja patirtimi, susijusia su optimaliomis priemonėmis, kad būtų užtikrintos aukų galimybės gauti paramą ir apsaugą COVID-19 pandemijos metu.

Komisija padarys išvadas dėl COVID-19 pandemijos padarinių nusikaltimų aukoms, kad **mūsų visuomenėje būtų užtikrintas didesnis paramos aukoms struktūrų atsparumas**. Visų pirma Komisija remsis gerosios patirties aukų teisių srityje pavyzdžiais, surinktais per COVID-19 pandemiją⁵⁰, ir skatins tokius veiksmus kaip paramos aukoms tarnybų

⁴⁶ Smurtas šeimoje yra smurtas artimoje aplinkoje, kai nusikaltėlis ir auka gyvena tuose pačiuose namuose. Pagal Nusikaltimų aukų teisių direktyvą smurtą artimoje aplinkoje vykdo asmuo, kuris yra dabartinis ar buvęs sutuoktinis, partneris arba kitas šeimos narys, neatsižvelgiant į tai, ar nusikaltėlis ir auka gyvena ar gyveno tame pačiame būste (žr. Nusikaltimų aukų teisių direktyvos 18 konstatuojamąją dalį). Nuo smurto šeimoje daugiau nukenčia moterys ir vaikai.

⁴⁷ Žr., pavyzdžiui, Europos lyčių lygybės instituto nuomonę <https://eige.europa.eu/news/coronavirus-puts-women-frontline> ir Pagrindinių teisių agentūros biuletenį Nr. 1 *Coronavirus pandemic in the EU - Fundamental Rights Implications* („Koronaviruso pandemija ES. Poveikis pagrindinėms teisėms“) <https://fra.europa.eu/en/publication/2020/covid19-rights-impact-april-1#TabPubOverview0>.

⁴⁸ Informacijos apie tai, kur arčiausiai teikiamos paramos paslaugos smurto šeimoje aukoms, galima rasti čia: <https://www.wave-network.org/find-help/>.

⁴⁹ Paslaugos paskelbimas esmine paslauga užtikrina jos veiksmingumą krizės metu. Daugelyje valstybių narių, kurios pateikė Komisijai ir Europos aukų teisių tinklui duomenis šiuo klausimu, paramos aukoms paslaugos COVID-19 pandemijos metu buvo toliau teikiamos. Kai kurios valstybės narės, įskaitant Ispaniją ir Portugaliją, paskelbė savo paramos aukoms paslaugas esminėmis paslaugomis. Žr. e. teisingumo portalą.

⁵⁰ Žr. gerosios patirties, susijusios su aukų teisėmis per COVID-19 pandemiją, pavyzdžius, kuriuos Komisija paskelbė e. teisingumo portale

paskelbimas esminėmis paslaugomis, paramos internetu paslaugų plėtojimas ir pilietinės visuomenės įtraukimas į paramos aukoms ir jų apsaugos veiklą.

Pagal ES aukų teisių taisykles⁵¹ valstybės narės turi užtikrinti, kad aukos galėtų naudotis konfidencialiomis, nemokamomis bendrosios ir specializuotos paramos paslaugomis, kurios atitiktų aukų individualius poreikius. Pagal Nusikaltimų aukų teisių direktyvą bendrosios paramos tarnybos turėtų teikti informaciją, konsultacijas, emocinę bei psichologinę paramą ir nukreipti į medicinos pagalbą. Be to, tokios tarnybos turėtų saugoti aukų ir jų šeimų privatumą. Visos specialių poreikių turinčios aukos turėtų turėti galimybę naudotis specializuotomis paramos paslaugomis, kurios būtų grindžiamos integruotu ir tiksliu požiūriu, atsižvelgiant į konkrečius aukų poreikius, patirtos žalos dydį, aukos ir nusikaltėlio santykius ir aukų padėtį jų platesnėje socialinėje aplinkoje.

Nusikaltimų aukų teisių direktyvoje taip pat reikalaujama, kad visos aukos turėtų galimybę gauti apsaugą pagal savo individualius poreikius. Ypatingas dėmesys turi būti skiriamas aukoms, turinčioms specialių apsaugos nuo antrinės, pakartotinės viktimizacijos, bauginimo ir keršto rizikos poreikių.

Smurto dėl lyties aukos⁵² dažnai patiria didelį poveikį dėl įvairių nusikalstamų veikų, įskaitant smurtą šeimoje, seksualinį smurtą ir (arba) prekybą žmonėmis, pobūdžio, aplinkybių ir pasekmių. Smurto dėl lyties mastas ES kelia nerimą: viena iš trijų moterų (33 proc.) nuo 15 metų yra patyrusi fizinį ir (arba) seksualinį smurtą⁵³. Pagal **2020–2025 m. lyčių lygybės strategiją**⁵⁴ Komisija siekia panaikinti smurtą dėl lyties prieš moteris ir mergaites. Veiksmai apima ES prisijungimą prie Stambulo konvencijos arba alternatyvias teises priemones, kuriomis siekiama to paties tikslo. Komisija taip pat sukurs **ES smurto dėl lyties ir smurto šeimoje prevencijos tinklą** ir imsis veiksmų, kad **užtikrintų elektroninių nusikaltimų dėl lyties aukų saugumą**, visų pirma sudarydama palankesnes sąlygas kurti interneto platformų ir kitų suinteresuotųjų subjektų bendradarbiavimo sistemą.

Komisija daugiausia dėmesio skirs **aukų fizinės apsaugos stiprinimui**. Visų pirma Komisija toliau skatins naudoti **Europos apsaugos orderius** asmenims, kuriems reikia apsaugos ir kurie keliauja arba persikelia į kitą ES šalį. Europos Sąjungoje išduodamų ir vykdomų

https://e-justice.europa.eu/content_impact_of_the_covid19_virus_on_the_justice_field-37147-en.do

⁵¹ Žr. visų pirma Nusikaltimų aukų teisių direktyvos 8 ir 9 straipsnius ir atitinkamas sektorinių teisės aktų nuostatas, pavyzdžiui, Kovos su terorizmu direktyvos 23 straipsnį.

⁵² Pagal Nusikaltimų aukų teisių direktyvą (17 konstatuojamoji dalis) smurtas dėl lyties vadinamas „smurtu, kuris nukreiptas į asmenį dėl to asmens lyties, lytinės tapatybės ar lytinės raiškos arba nuo kurio neproporcingai dideliu mastu kenčia tam tikros lyties asmenys“.

⁵³ Pagrindinių teisių agentūra (FRA), 2014 m., *Violence against women: an EU-wide survey* („Smurtas prieš moteris. ES masto tyrimas“). Pagrindiniai rezultatai, Liuksemburgas, Europos Sąjungos leidinių biuras.

⁵⁴ Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Lygybės sąjunga. 2020–2025 m. lyčių lygybės strategija“, COM(2020) 152 final, žr. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=COM%3A2020%3A152%3AFIN>.

Europos apsaugos orderių skaičius yra labai mažas⁵⁵. Pagrindinės šios padėties priežastys – nepakankamas informuotumas apie valstybėse narėse taikomų apsaugos priemonių prieinamumą, didelę įvairovę, sudėtingumą ir neveiksmingumą.

Europos apsaugos orderių veiksmingumas iš tiesų priklauso nuo pagrindinių nacionalinių aukų fizinės apsaugos priemonių. Šiuo metu nacionalinių priemonių nepakanka, o aukos vis dar nėra saugios, net jei joms taikomi apsaugos orderiai⁵⁶. Visų pirma, nepakankamai atsižvelgiama į konkrečius moterų, prašančių išduoti nacionalinius arba Europos apsaugos orderius, poreikius ir jie netenkinami nacionalinėmis fizinės apsaugos priemonėmis⁵⁷. ES taisyklėmis nederinamas nacionalinių apsaugos priemonių pobūdis ar procedūros, nustatytos pagal nacionalinę teisę, siekiant užtikrinti aukų fizinę apsaugą. Nusikaltimų aukų teisių direktyvoje (18 straipsnyje) numatytos priemonės, kuriomis siekiama aukoms suteikti emocinę arba psichologinę pagalbą ir apsaugą, tačiau aukų ir jų šeimos narių fizinės apsaugos nuo tolesnio smurto procedūros paliktos nacionalinei teisei. Todėl Komisija apsvarstys galimybę dar labiau sustiprinti aukų apsaugą, nustatant **būtiniausias aukų fizinės apsaugos standartus**, įskaitant būtiniausias apsaugos priemonių (pvz., apsaugos orderių ir draudimų⁵⁸) taikymo sąlygas ir tvarką. Be to, Komisija toliau skatins veiksmingą nacionalinių ir Europos apsaugos orderių taikymą, suteikdama finansavimo galimybių pagal Teisingumo programą, didindama informuotumą ir pabrėždama poreikį mokyti specialistus apie galimybę taikyti Europos apsaugos orderį.

Komisija taip pat skatins valstybes nares steigti **šeimos namus**, teikiančius tikslinę ir integruotą paramą smurto dėl lyties aukoms⁵⁹. Komisija skatins steigti tokius šeimos namus vykdydama ES kampaniją dėl aukų teisių, panaudodama turimą ES finansavimą ir palaikydama ryšius su atitinkamais suinteresuotaisiais subjektais.

Kalbant apie aukas, kurioms reikalinga tikslinė ir integruota parama ir apsauga, labai svarbu paminėti **nukentėjusius vaikus**. Komisija toliau užtikrins ES taisyklių pagal Nusikaltimų

⁵⁵ Iš minėtos Komisijos Direktyvos dėl Europos apsaugos orderio įgyvendinimo ataskaitos matyti, kad, remiantis Komisijos turima informacija, 2015–2018 m. laikotarpiu (datos, kuriomis valstybės narės informavo Komisiją apie savo duomenis) buvo išduoti tik 37 Europos apsaugos orderiai, o įvykdyta tik 15.

⁵⁶ Žr. Europos Parlamento ataskaitą dėl Direktyvos dėl Europos apsaugos orderio įgyvendinimo.

⁵⁷ Žr. visų pirma konkrečių poreikių ir apsaugos orderių ataskaitą dėl apsaugos orderių ir smurto šeimoje aukų, bendrai finansuotą pagal programą „Daphne“ (2016 m.); iš ataskaitos matyti, kad atitinkamos nacionalinės valdžios institucijos dažnai neatsižvelgia į konkrečius moterų, prašančių apsaugos orderių, poreikius. Tame pačiame tyrime atkreipiamas dėmesys į didelius nacionalinių teisminių institucijų sprendimų, susijusių su apsaugos orderių taikymo tvarka, nenuoseklumus. http://snap-eu.org/report/International_Report.pdf.

⁵⁸ Pagal Direktyvą 2011/99/ES nacionalinėje teisėje, reglamentuojančioje apsaugos priemones, pavojų keliantiems asmenims gali būti nustatytas draudimas lankytis tam tikrose vietose, draudimas susisiekti ar tokio kontakto reguliavimas arba draudimas priartėti prie saugomo asmens arčiau nei nustatytu atstumu ar tokio priartėjimo reguliavimas.

⁵⁹ Šeimos namai yra saugios vietos smurto šeimoje aukoms modelis, kuomet aukos gali vienoje vietoje pranešti apie nusikaltimą, gauti psichologinę pagalbą ir konsultacijas.

aukų teisių direktyvą, konkrečiai skirtų vaikams, vykdymą laikydamosi bendrojo principo, kad jeigu auka yra vaikas, svarbiausias rūpestis yra vaiko interesai⁶⁰. Komisija taip pat stiprina nacionalinių teisinių sistemų, susijusių su jų tinkamumu vaikams, stebėseną. 2021 m. Komisija ketina priimti **Išsamią vaiko teisių strategiją**⁶¹, į kurią bus įtraukti tiksliniai veiksmai, skirti nuo nusikaltimų nukentėjusiems vaikams, pavyzdžiui, nuolatinis vaiko namų populiarinimas⁶².

Kalbant apie seksualinės prievartos aukomis tapusius vaikus, **2020 m.** Komisija ketina priimti konkrečią **veiksmingesnės kovos su seksualine prievarta prieš vaikus strategiją**. Į šią strategiją bus įtraukti veiksmai, kuriais siekiama remti ir apsaugoti seksualinės prievartos aukomis tapusius vaikus. Komisija stiprins teisėsaugos institucijų, karštųjų linijų tinklo INHOPE ir pramonės bendradarbiavimą. Komisija išnagrinės naujausius technologinius pokyčius, kurie padėtų sparčiau aptikti ir šalinti seksualinės prievartos prieš vaikus medžiagą internete.

Kita itin pažeidžiamų aukų, kurioms reikalinga specialistų ir integruota parama, grupė yra **terorizmo aukos**. Teroristiniai išpuoliai nukreipti ne tik prieš asmenis, bet ir prieš valstybes bei prieš mūsų laisvą ir atvirą visuomenę be sienų. Valstybės narės turi prisiimti atsakomybę ir užtikrinti būtiną paramą šioms aukoms, jų apsaugą ir pripažinimą. Teroristiniai išpuoliai dažnai vykdomi turistų lankomose vietose arba kelionių centruose, o tai daro ypač didelį poveikį tarpvalstybinėms aukoms. Todėl ypač tikėtina, kad terorizmo aukos, norėdamos pasinaudoti savo teisėmis, susidurs su tarpvalstybiniais iššūkiais. Siekdama skatinti integruotą paramą terorizmo aukoms visose ES valstybėse narėse, 2020 m. sausio mėn. Komisija, vykdydama dvejų metų trukmės bandomąjį projektą⁶³, įsteigė **ES terorizmo aukų kompetencijos centrą**. ES centras, be kita ko, teiks konsultacijas ir rengs mokymus apie aukų teises ir aukų poreikius, kurie bus grindžiami geriausia nukentėjusių valstybių narių patirtimi. Komisija užtikrins sklandų šio bandomojo projekto vykdymą ir iki 2021 m. pabaigos įvertins poreikį jį tęsti⁶⁴.

⁶⁰ Tokios konkrečios priemonės apima informaciją vaikams, vaiko interesus atitinkančius teismo posėdžius ir specialią vaikams skirtą apsaugą.

⁶¹ Paskirtosios Komisijos pirmininko pavaduotojos, atsakingos už demokratiją ir demografiją, Dubravkos Šuicos 2019 m. gruodžio 1 d. įgaliojamas raštas, pateikiamas adresu https://ec.europa.eu/commission/commissioners/sites/comm-cwt2019/files/commissioner_mission_letters/mission-letter-dubravka-suica_en.pdf.

⁶² Vaiko namai, kaip antai *Barnahus* Skandinavijos modelis, šiuo metu paplitęs visose Europos Sąjungos šalyse ir tarptautiniu mastu, yra vaikams pritaikytas, tarpdisciplininis ir tarpžinybinis vaikų aukų ir liudytojų centras, kuriame vaikai gali būti apklausti ir mediciniškai apžiūrėti teismo ekspertizės tikslais, būti išsamiai įvertinti ir gauti visas atitinkamas atitinkamų specialistų gydymo paslaugas.

⁶³ https://ec.europa.eu/info/policies/justice-and-fundamental-rights/criminal-justice/eu-centre-expertise-victims-terrorism_en

⁶⁴ Remdamasi Komisijos analize ir atsižvelgdama į turimą finansavimą, Komisija nuspręs, ar tęsti ES centro veiklą po 2021 m.

Nepaisant ES valstybių narių pastangų, **neapykantos nusikaltimų** ES daugėja⁶⁵. Didėja susirūpinimas dėl to, kad neapykantos nusikaltimų taikiniai tampa pilietinės visuomenės organizacijos, aktyvistai ir politikai. Siekiant sudaryti sąlygas demokratiniam diskursui ir jį stiprinti, labai svarbu teikti paramą šių nusikaltimų aukoms. Neapykantos nusikaltimai taip pat daro neproporcingai didelį poveikį tam tikroms bendruomenėms, pavyzdžiui, žydams, romams, musulmonams, Afrikos kilmės žmonėms, migrantams ir LGBTI+ bendruomenei, tiems, kurie diskriminuojami įvairiais pagrindais.

Kiek tai susiję su aukų teisėmis, **Komisijos iniciatyvomis prieš rasizmą ir ksenofobiją** siekiama skatinti pranešti apie neapykantos nusikaltimus, gerinti neapykantos motyvų tyrimų tikslumą ir remti rasizmo ir ksenofobijos aukas. Komisija toliau įgyvendins neseniai priimtus pagrindinius principus dėl teisingumo, apsaugos ir paramos neapykantos nusikaltimų ir neapykantą kurstančių kalbų aukoms užtikrinimo⁶⁶.

Be to, Komisija toliau rems valstybes nares joms rengiant nacionalines kovos su antisemitizmu strategijas, kuriomis siekiama suteikti galių antisemitinių neapykantos nusikaltimų aukoms ir jas apsaugoti⁶⁷. Be to, aukų teisių srities veiksmai bus derinami su veikla pagal būsimą romų lygybės, įtraukties iniciatyvą ir būsimą **LGBTI+ lygybės strategiją**.

Komisija taip pat skatins tikslinę ir integruotą paramą neapykantos nusikaltimų aukoms, kuri apims glaudų bendradarbiavimą su atitinkamomis bendruomenėmis. Šiuo atžvilgiu Komisija toliau bendradarbiaus su dviem neseniai įsteigtomis darbo grupėmis⁶⁸, siekdama gerinti paramą aukoms ir rengti mokymą policijai. Komisija taip pat skirs daug dėmesio paramai aukoms, kurios priklauso etninėms grupėms ir mažumoms, kuriuos patiria ypač didelę nusikalstamumo riziką ir (arba) kurioms reikia specialios paramos ir apsaugos, ir jų apsaugai.

⁶⁵ https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra-factsheet_hatecrime_en_final_0.pdf

⁶⁶ 2019 m. Kovos su rasizmu, ksenofobija ir kitų formų netolerancija aukšto lygio grupė susitarė sukurti tris darbo grupes, kurioms padėtų Europos saugumo ir bendradarbiavimo organizacijos Demokratinių institucijų ir žmogaus teisių biuras, Europos Sąjungos teisėsaugos mokymo agentūra, Pagrindinių teisių agentūra ir kurios padėtų nacionalinėms valdžios institucijoms sukurti veiksmingas ir tinkamas paramos neapykantos nusikaltimų aukoms paslaugas ir parengti tikslinę mokymo teisėsaugos ir registravimo, duomenų rinkimo ir neapykantos nusikaltimų aukų skatinimo teikti pranešimus strategiją. Daugiau informacijos pateikiama http://ec.europa.eu/newsroom/just/document.cfm?doc_id=48874.

⁶⁷ Žr. naują Komisijos kovos su antisemitizmu darbo grupę, kurios tikslas – įgyvendinti Tarybos deklaraciją dėl kovos su antisemitizmu ir plėtoti bendrą saugumo požiūrį siekiant geriau apsaugoti žydų bendruomenes ir institucijas Europoje (2018 m. gruodžio 6 d.).

⁶⁸ 2019 m. Kovos su rasizmu ir ksenofobija bei kitų formų netolerancija aukšto lygio grupė susitarė sukurti dvi papildomas darbo grupes, kurios padėtų nacionalinėms valdžios institucijoms rengti mokymą teisėsaugos institucijoms apie neapykantos nusikaltimų aukas (vadovaujant Europos Sąjungos teisėsaugos mokymo agentūrai (CEPOL)) ir paramą neapykantos nusikaltimų aukoms (vadovaujant Europos saugumo ir bendradarbiavimo organizacijos Demokratinių institucijų ir žmogaus teisių biurui (ODIHR)).

Dažnai neapykantos nusikaltimų ir įvairių formų prievartos aukomis tampa **neįgalieji**⁶⁹. Be to, jiems gali būti sunkiau kreiptis į teismą, jei jie neturi veiksnio. Jungtinių Tautų neįgaliųjų teisių konvencijoje⁷⁰ reikalaujama, kad valstybės, šios Konvencijos šalys, imtųsi visų tinkamų priemonių neįgaliųjų, kurie tampa bet kokios formos išnaudojimo, smurto ar prievartos aukomis, fiziniam, kognityviniam ir psichologiniam atsigavimui, reabilitacijai ir socialinei reintegracijai skatinti. Šiuo atžvilgiu veiksmai pagal šią strategiją atitiks Jungtinių Tautų neįgaliųjų teisių konvencijos nuostatas⁷¹.

Vyresnio amžiaus asmenys dėl jų riboto judumo, bendros sveikatos būklės⁷² ar priklausomybės nuo kitų asmenų (įskaitant šeimos narius ar stacionarinės globos centrų darbuotojus) taip pat gali būti labiau pažeidžiami, kad taptų įvairių formų nusikaltimų aukomis. Todėl labai svarbu užtikrinti, kad būtų teikiama specialistų parama ir apsauga, atitinkanti vyresnio amžiaus asmenų asmeninius poreikius.

Ypatingas dėmesys taip pat turėtų būti skiriamas **organizuoto nusikalstamumo aukoms**. Prekyba žmonėmis yra ypatinga organizuoto nusikalstamumo forma. Dėl nusikaltimo pobūdžio, aplinkybių, trukmės ir pasekmių aukoms ji daro pražūtingą poveikį. **Prekybos žmonėmis aukoms** reikia specialios pagalbos, paramos ir apsaugos. ES beveik pusė užregistruotų prekybos žmonėmis aukų yra ES piliečiai, dauguma visų aukų yra moterys ir mergaitės, kuriomis prekiaujama daugiausia seksualinio išnaudojimo tikslais. ES visapusiškai sprendžia prekybos žmonėmis klausimus koordinuodama visų susijusių sričių veiksmus ir dėdama bendras pastangas kartu su suinteresuotaisiais subjektais⁷³. Visų pirma Komisija rengia naują strateginį požiūrį į prekybos žmonėmis panaikinimą kaip saugumo sąjungos dalį. Veiksmai, kuriais siekiama panaikinti prekybą žmonėmis, taip pat bus toliau plėtojami atsižvelgiant į būsimas kovos su organizuotu nusikalstamumu iniciatyvas.

Nusikaltimai aplinkai daro poveikį visai visuomenei, jie gali turėti ypač žalingą poveikį asmenims. Tai gali turėti įtakos asmens sveikatai, pragyvenimo šaltiniams ir žemesnei turto vertei. Nusikaltimų aplinkai aukoms kyla ypač didelė antrinės viktimizacijos, bauginimo ir keršto grėsmė. Ji ypač didelė, jei nusikaltimai aplinkai vykdomi organizuoto nusikalstamumo grupių. Tokios aukos turėtų turėti galimybę gauti specializuotą paramą ir apsaugą.

⁶⁹ Pavyzdžiui, Europos Parlamentas pabrėžė, kad neįgalios moterys patiria smurtą nuo dviejų iki penkių kartų dažniau nei kitos moterys, o 34 proc. moterų, turinčių sveikatos problemų ar negalią, gyvenime patyrė fizinį ar seksualinį partnerio smurtą, žr. Europos Parlamento rezoliuciją dėl neįgalių moterų padėties (2018/2685 (RSP)).

⁷⁰ <https://www.un.org/development/desa/disabilities/convention-on-the-rights-of-persons-with-disabilities.html#Fulltext>

⁷¹ Visų pirma 6 straipsnis dėl neįgalių moterų, 9 straipsnis dėl priegios neįgaliesiems, 12 straipsnis dėl lygybės prieš įstatymą ir 13 straipsnis dėl teisės kreiptis į teismą.

⁷² 49 proc. 65 metų ir vyresnių asmenų manoma yra neįgalūs arba turi ilgalaikių veiklos apribojimų; Eurostatas statistiniai duomenys apie savo suvokiamus ilgalaikius įprastinės veiklos apribojimus, susijusius su sveikatos problemomis, pagal lytį, amžių ir pajamas.

⁷³ Dėl išsamios ES teisinės ir politinės sistemos, skirtos kovai su prekyba žmonėmis, kuri yra orientuota į aukas, susijusi su lytimi ir kurioje atsižvelgiama į vaikų interesus, žr. https://ec.europa.eu/anti-trafficking/node/4598_en.

Nuo nusikaltimų nukentėję neteisėti migrantai taip pat dažnai atsiduria pažeidžiamose padėtyje ir jiems gali būti sunku kreiptis į teismą⁷⁴. Jei jie praneš policijai apie nusikaltimą, jiems gali būti nurodyta grįžti į savo gimtąją šalį⁷⁵. Pagal Nusikaltimų aukų teisių direktyvą aukų teisės taikomos nediskriminuojant, neatsižvelgiant į jų gyventojų statusą⁷⁶. Tai taikoma ir nelydimiems nepilnamečiams. Pagal šią strategiją Komisija įvertins teises ir praktines ES lygmens priemones, siekiant pagerinti pranešimą apie nusikaltimus ir nukentėjusių migrantų galimybes naudotis paramos paslaugomis, neatsižvelgiant į jų gyventojų statusą. Visų pirma Komisija skatins valstybes nares keistis gerąja patirtimi, siekiant atskirti pranešimą apie nusikaltimą nuo grąžinimo procedūros, nepakenkiant tokių procedūrų veiksmingumui.

Kita itin pažeidžiamose padėtyje esančių aukų grupė yra **sulaikymo vietoje įvykdytų nusikaltimų aukos**. Pasaulio sveikatos organizacijos duomenimis, kasmet smurtą patiria 25 proc. kalinių⁷⁷. Jų teisė kreiptis į teismą dažnai yra ribota. Jie yra izoliuoti, stigmatizuojami ir turi ribotas galimybes gauti informacijos⁷⁸. Pagal šią strategiją Komisija išnagrinės priemones, kuriomis būtų galima teikti veiksmingą paramą nukentėjusiesiems sulaikymo įstaigose ir užtikrinti jų apsaugą, pavyzdžiui, nukentėjusiųjų sulaikymo įstaigose apsaugos protokolus ir nepriklausomas sulaikymo įstaigas, kad būtų galima ištirti sulaikymo vietoje įvykdytus nusikaltimus. Komisija taip pat skatins sulaikymo įstaigų darbuotojų mokymą pagal būsimą Europos teisėjų mokymo strategiją.

Siekiant tikslinės ir integruotos paramos pažeidžiamiausioms aukoms, grindžiamos holistiniu ir tarpžinybiniu požiūriu, būtinas glaudus valdžios institucijų bendradarbiavimas su

⁷⁴ Žr., pavyzdžiui, 2019 m. paskelbtą Oksfordo universiteto Migracijos, politikos ir visuomenės centro (COMPAS) projektą *‘Safe reporting of crime for victims and witnesses with irregular status in the US and Europe’* („Saugus pranešimas apie nusikaltimą nukentėjusiesiems ir liudytojams, turintiems neteisėtą statusą JAV ir Europoje“) arba Tarptautinio bendradarbiavimo dokumentų neturinčių migrantų klausimais platformos projekto *‘Insecure justice? – residence permits for victims of crime in Europe’* („Nesaugus teisingumas? Leidimai gyventi nusikaltimų aukoms Europoje“) rezultatus.

⁷⁵ Pagal 2008 m. gruodžio 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą 2008/115/EB dėl bendrų nelegaliai esančių trečiųjų šalių piliečių grąžinimo standartų ir tvarkos valstybėse narėse valstybės narės iš esmės priima sprendimą grąžinti bet kurį neteisėtai jų teritorijoje esantį trečiosios šalies pilietį. Tam tikrų kategorijų nusikaltimų, pavyzdžiui, sunkaus išnaudojimo darbe, aukoms kiekvienu konkrečiu atveju gali būti suteikiami ribotos trukmės leidimai (žr. Direktyvą 2009/52/EB (Direktyva dėl sankcijų darbdaviams)).

⁷⁶ Iš 2019 m. Pagrindinių teisių agentūros ataskaitos *Migration: Key fundamental rights concerns* („Migracija. Pagrindiniai susirūpinimą keliantys klausimai pagrindinių teisių srityje“) matyti, kad nukentėjusieji migrantai apie labai daug nusikaltimų nepraneša. Kaip matyti iš Europos kovos su rasizmu tinklo atliktų tyrimų, 24 šalyse apklausti migrantai teigė bijantys, kad pranešimas apie nusikaltimą neigiamai paveiktų jų imigracijos bylos rezultatus.

⁷⁷ Pasaulio sveikatos organizacija, *Prison and Health* („Kalėjimas ir sveikata“) (2014), 19–21 p. – smurto kalėjime apibrėžtys. Ataskaita pateikiama http://www.euro.who.int/_data/assets/pdf_file/0005/249188/Prisons-and-Health.pdf.

⁷⁸ Išsamesnė analizė pateikta „Fair Trials“, *Rights behind bars – Access to justice for victims of violent crime suffered in pre-trial or immigration detention* („Teisės už grotų. Smurtinių nusikaltimų aukų, nukentėjusių ikiteisminio tyrimo arba imigrantų sulaikymo metu, teisė kreiptis į teismą“) paskelbta 2019 m. <https://www.fairtrials.org/publication/rights-behind-bars>.

atitinkamomis organizacijomis ir etninėmis, religinėmis bei kitomis mažumų bendruomenėmis. Pagal šią strategiją Komisija daug dėmesio skirs tokios sąveikos skatinimui. Tačiau pagrindinė atsakomybė tenka valstybėms narėms, kurios turėtų sukurti atitinkamas struktūras ir sudaryti palankesnes sąlygas reikiamai valdžios institucijų ir pilietinės visuomenės sąveikai. Kiti subjektai taip pat raginami stiprinti savo veiklą siekiant remti ir apsaugoti pažeidžiamiausias aukas.

Pagrindiniai Europos Komisijos veiksmai:

- skatinti veiksmus, kuriais pasinaudojama COVID-19 pandemijos metu įgyta patirtimi, pavyzdžiui, paramos internetu paslaugas ir paramos aukoms paslaugų paskelbimą esminėmis paslaugomis;
- skatinti integruotą ir tikslinę paramą specialiųjų poreikių turinčioms aukoms, pavyzdžiui, nukentėjusiems vaikams, smurto dėl lyties arba smurto šeimoje aukoms, rasistinių ir ksenofobinių neapykantos nusikaltimų aukoms, neapykantos nusikaltimų LGBTI+ aukoms, vyresnio amžiaus aukoms ir neįgaliams nukentėjusiems, pasitelkiant ES finansavimo galimybes ir ES informuotumo apie aukų teises didinimo kampaniją;
- siekti, kad ES prisijungtų prie Stambulo konvencijos arba būtų imtasi alternatyvių priemonių, kuriomis siekiama to paties tikslo;
- įvertinti, kaip nustatomi būtiniausi aukų fizinės apsaugos standartai, įskaitant būtiniausias apsaugos priemonių taikymo sąlygas ir tvarką, ir prireikus iki 2022 m. pateikti pasiūlymus dėl teisėkūros procedūra priimamų aktų;
- įgyvendinti pagrindinius principus dėl apsaugos ir paramos neapykantos nusikaltimų ir neapykantą kurstančių kalbų aukoms užtikrinimo;
- sudaryti palankesnes sąlygas valstybių narių bendradarbiavimui, siekiant pagerinti paramą terorizmo aukoms, visų pirma tarpvalstybiniais atvejais, pasitelkiant bandomąjį ES terorizmo aukų kompetencijos centrą;
- įvertinti priemones ES lygmeniu, kad nukentėję migrantai, nepriklausomai nuo jų gyventojų statuso, ir nukentėjusieji sulaikymo įstaigose galėtų pranešti apie nusikaltimus, ir prireikus iki 2022 m. pateikti pasiūlymus dėl teisėkūros procedūra priimamų aktų.

Pagrindiniai valstybių narių veiksmai:

- pasinaudoti COVID-19 pandemijos metu įgyta patirtimi, imtis veiksmų siekiant užtikrinti, kad smurto dėl lyties ir smurto šeimoje aukos turėtų galimybę gauti paramą ir apsaugą, kuri būtų integruota į nacionalines kovos su pandemija priemones, įskaitant nuolatinę galimybę gauti pastogę ir naudotis pagalbos telefonu linijomis, ir stiprinti pilietinės visuomenės dalyvavimą teikiant paramą aukoms ir užtikrinant jų apsaugą;

- sukurti integruotas ir tikslines specializuotas paramos pažeidžiamiausioms aukoms tarnybas, įskaitant vaiko namus, Šeimos namus, LGBTI+ saugius namus, neįgaliesiems skirtas įtraukias ir prieinamas paslaugas bei vietas ir nepriklausomas sulaikymo įstaigas, kad būtų galima ištirti sulaikymo vietoje įvykdytus nusikaltimus;
- imtis veiksmų siekiant užtikrinti, kad visos aukos, įskaitant nukentėjusius migrantus, galėtų kreiptis į teismą nepriklausomai nuo jų gyventojų statuso;
- imtis veiksmų siekiant užtikrinti, kad nukentėję vaikai galėtų pasinaudoti vaiko interesus atitinkančiu teisingumu;
- ES valstybėms narėms keistis geriausios patirties pavyzdžiais, susijusiais su parama pažeidžiamiausioms aukoms, įskaitant terorizmo aukas, ir jų apsauga;
- imtis veiksmų siekiant užtikrinti terorizmo aukų pripažinimą, pvz., apsvarstyti galimybę sukurti memorialus, muziejus ir medalius;
- sudaryti palankesnes sąlygas teisminių ir teisėsaugos institucijų, sveikatos priežiūros ir socialinių darbuotojų, kitų atitinkamų specialistų ir pilietinės visuomenės organizacijų bendradarbiavimui ir užtikrinti koordinuotą požiūrį į aukų teises, kad būtų teikiama tikslinė ir integruota parama pažeidžiamiausioms aukoms;
- sudaryti palankesnes sąlygas valstybių narių kompetentingų institucijų ar specialistų paramą teikiančių subjektų bendradarbiavimui, kad terorizmo aukoms tarpvalstybiniais atvejais būtų užtikrinta veiksminga prieiga prie atitinkamos informacijos⁷⁹.

Pagrindiniai kitų suinteresuotųjų subjektų veiksmai:

- pilietinės visuomenės organizacijos, bendradarbiaudamos su atitinkamomis nacionalinėmis valdžios institucijomis, turėtų dalyvauti teikiant paramą aukoms.

3. Palankesnės sąlygos aukoms gauti kompensaciją

Daugelyje valstybių narių aukoms sunku gauti kompensaciją. Aukos gali reikalauti valstybės kompensacijos tik pasibaigus ilgam, dažnai brangiai kainuojančiam ir daug laiko reikalaujančiam procesui, kuris prasideda baudžiamuoju procesu ir po kurio mėginama gauti kompensaciją iš nusikaltėlio. Kaip matyti iš ataskaitos apie kompensaciją aukoms⁸⁰, pagrindinės priežastys yra informacijos apie aukų teises į kompensaciją trūkumas, daugybė procedūrinių kliūčių, įskaitant ribojamus terminus, nepakankami asignavimai iš nacionalinių biudžetų ir sudėtingos taisyklės, reglamentuojančios nusikaltėlio kompensaciją ir valstybės

⁷⁹ Kaip nustatyta Kovos su terorizmu direktyvos 26 straipsnyje.

⁸⁰ Europos Komisijos Pirmininko Jeano-Claude'o Junckerio specialiosios patarėjos J. Milquet ataskaita *Strengthening victims' rights: from compensation to reparation – For a new EU victims' rights strategy 2020-2025* („Aukų teisių stiprinimas: nuo kompensacijos iki skriaudos atitaisymo. Rengiant naują 2020–2025 m. ES aukų teisių strategiją“), 2019 m. kovo mėn.

kompensaciją. Nukentėjusiesiems tarpvalstybiniais atvejais dar sunkiau gauti kompensaciją iš valstybės, kurioje jie nukentėjo, nepaisant to, kad šioje srityje galioja ES taisyklės⁸¹.

Visi suinteresuotieji subjektai, neviršydami savo atitinkamos kompetencijos, turėtų imtis veiksmų, kad pagerintų aukų galimybes gauti kompensaciją.

Pagal Kompensacijos direktyvą⁸² visos valstybės narės užtikrina, kad jų nacionalinės taisyklės numatytų kompensacijų smurtinių tyčinių nusikaltimų, padarytų jų teritorijose, aukoms schemas, kurios garantuotų **sąžiningą ir atitinkamą kompensaciją** aukoms⁸³. Komisija rekomenduoja valstybėms narėms užtikrinti, kad jų nacionalinės kompensacijos sistemos būtų patogesnės nukentėjusiesiems, supaprastinant taisykles dėl galimybės gauti kompensaciją ir padidinant teikiamos kompensacijos sumas pritaikant nacionalinius biudžetus. Pagal Nusikaltimų aukų teisių direktyvą valstybės narės taip pat užtikrina, kad aukos nuo pirmojo kontakto su kompetentingomis institucijomis būtų informuojamos, kaip ir kokiomis aplinkybėmis jos gali gauti kompensaciją. Komisija skatins valstybes nars taikyti griežtesnius nei šie būtiniausius standartus ir užtikrins, kad aukos būtų geriau informuojamos apie nacionalines kompensacijos sistemas ir kitais būdais, pavyzdžiui, rengiant bendras informavimo apie aukų teises kampanijas ir kuriant interaktyvias interneto svetaines.

Bendras kompensacijos tikslas – pripažinti smurtinių tyčinių nusikaltimų aukas ir prisidėti prie išgijimo proceso⁸⁴. Kompensacijos procedūros metu aukoms joku būdu neturėtų kilti antrinės viktimizacijos rizika. Valstybės narės turėtų užtikrinti, kad aukos būtų apsaugotos nuo antrinės viktimizacijos rizikos ne tik baudžiamojo proceso metu, bet ir reikalaujant kompensacijos. Atsižvelgiant į tai, taip pat reikėtų atsižvelgti į terorizmo aukas, kiekvienai valstybei narei suteikiant ypatingą atsakomybę užtikrinti teisingą ir tinkamą kompensaciją⁸⁵.

Kiek tai susiję su palankesnių sąlygų aukoms gauti kompensaciją sudarymu, Komisija stebės, kaip įgyvendinami galiojantys ES teisės aktai, visų pirma Kompensacijos direktyva ir Pamatinis sprendimas dėl abipusio finansinių baudų pripažinimo⁸⁶, kad įvertintų, kaip ir koku mastu juos būtų galima patobulinti, kad aukoms būtų sudarytos palankesnės sąlygos gauti kompensaciją. Reglamentas dėl nutarimų įšaldyti ir nutarimų konfiskuoti tarpusavio pripažinimo⁸⁷ taip pat padės aukoms lengviau pasiekti turto restitucijos ir gauti kompensaciją

⁸¹ Kompensacijos direktyva.

⁸² Žr. Kompensacijos direktyvos 12 straipsnio 2 dalį.

⁸³ Žr. 2020 m. gegužės 14 d. generalinio advokato M. Bobek išvadą byloje C-129/19 <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?jsessionid=839BD6797AC265879227F4CB8EFBE070?text=&docid=226497&pageIndex=0&doclang=EN&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=1859548>.

⁸⁴ Žr. visų pirma specialiosios patarėjos J. Milquet ataskaitą.

⁸⁵ Pagal Kovos su terorizmu direktyvos 24 straipsnį valstybės narės teikia pagalbą, susijusią su reikalavimais dėl kompensacijos terorizmo aukoms pagal atitinkamos valstybės narės nacionalinę teisę.

⁸⁶ Tarybos pamatinis sprendimas 2005/214/TVR dėl abipusio pripažinimo principo taikymo finansinėms baudoms.

⁸⁷ 2018 m. lapkričio 14 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2018/1805 dėl nutarimų įšaldyti ir nutarimų konfiskuoti turtą tarpusavio pripažinimo.

tarpvalstybiniais atvejais, kai taikytina⁸⁸. 2014 m. Direktyvoje dėl pajamų iš nusikaltimų įšaldymo ir konfiskavimo⁸⁹, kuria visoje ES suderinami įšaldymo ir konfiskavimo režimai, reikalaujama, kad valstybės narės užtikrintų, kad nutarimu konfiskuoti nebūtų užkertamas kelias nuo nusikalstamos veikos nukentėjusiems asmenims siekti žalos atlyginimo pagal jų reikalavimus. Komisija išnagrinės galimybes pagerinti aukų galimybes gauti kompensaciją pagal šią direktyvą.

Komisija ir valstybės narės taip pat turėtų išnagrinėti, kaip pagerinti valstybių narių veiksmų koordinavimą ir bendradarbiavimą, kad aukoms būtų lengviau gauti kompensaciją tarpvalstybiniais atvejais. Visų pirma valstybės narės turėtų gerinti bendradarbiavimą Europos nacionalinių informacijos centrų kompensacijos klausimais tinkle⁹⁰. Europos aukų teisių tinklas⁹¹ (ENVR) ir Europos nacionalinių informacijos centrų kompensacijos klausimais tinklas turėtų ieškoti būdų, kaip pagerinti jų bendradarbiavimą ir padidinti tinklo veiksmingumą.

Pagrindiniai Europos Komisijos veiksmai:

- stebėti ir vertinti ES teisės aktus dėl kompensacijos (įskaitant valstybės kompensaciją ir kompensaciją iš nusikaltėlio), įskaitant Pamatinį sprendimą dėl abipusio finansinių baudų pripažinimo, ir prireikus iki 2022 m. pasiūlyti priemones, kurios papildytų šią sistemą.

Pagrindiniai valstybių narių veiksmai:

- įvertinti nacionalines kompensacijos sistemas ir prireikus pašalinti esamas procedūrines kliūtis;
- užtikrinti, kad nacionaliniuose biudžetuose būtų numatyta teisinga ir tinkama valstybės kompensacija už smurtinius tyčinius nusikaltimus, įskaitant terorizmo aukoms;
- užtikrinti, kad būtų visapusiškai taikomas Reglamentas dėl nutarimų įšaldyti ir nutarimų konfiskuoti tarpusavio pripažinimo, visų pirma jo nuostatos dėl turto restitucijos nukentėjusiajam ir kompensacijos nukentėjusiajam;
- imtis veiksmų siekiant užtikrinti, kad aukos nepatirtų antrinės viktimizacijos kompensacijos procedūros metu;

⁸⁸ Nuo 2020 m. gruodžio 19 d.

⁸⁹ 2014 m. balandžio 3 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2014/42/ES dėl nusikaltimų priemonių ir pajamų iš nusikaltimų įšaldymo ir konfiskavimo Europos Sąjungoje.

⁹⁰ Įsteigtas pagal Kompensacijos direktyvos 16 straipsnį.

⁹¹ Europos aukų teisių tinklas (ENVR) yra pagal ES dotaciją įsteigtas nacionalinių ekspertų, kurie keičiasi gerosios patirties pavyzdžiais ir diskutuoja aukų teisių klausimais, forumas. Daugiau informacijos pateikiama <https://envr.eu/>.

- sudaryti palankesnes sąlygas vienodai galimybei gauti informaciją apie nacionalines kompensacijos sistemas (sukurti interaktyvias, prieinamas ir patogias naudoti interneto svetaines);
- užtikrinti, kad nacionalinių kompensacijos institucijų darbuotojai žinotų aukų teises bei poreikius, kad būtų išvengta antrinės viktimizacijos rizikos;
- bendradarbiauti atitinkamose ES struktūrose su kitomis valstybėmis narėmis tarpvalstybiniais atvejais.

Pagrindiniai kitų suinteresuotųjų subjektų veiksmai:

- Europos aukų teisių tinklas ir Europos nacionalinių informacijos centrų kompensacijos klausimais tinklas turėtų ieškoti būdų, kaip pagerinti jų bendradarbiavimą ir padidinti pastarojo veiksmingumą;
- paramos aukoms organizacijos turėtų bendradarbiauti su nacionalinėmis kompensacijos institucijomis, kad teiktų paramą, keistųsi gerosios patirties pavyzdžiais ir vykdytų tarpusavio mokymo veiklą.

BENDRADARBIAVIMAS SIEKiant UŽTIKRINTI AUKŲ TEISES

4. Visų suinteresuotųjų subjektų bendradarbiavimo ir veiklos koordinavimo stiprinimas

Pagrindinis bendradarbiavimo ir veiklos koordinavimo stiprinimo ES ir nacionaliniu lygmenimis tikslas – užtikrinti, kad visi suinteresuotieji subjektai bendradarbiautų, kad aukoms būtų užtikrinta teisė kreiptis į teismą. Pagal ES aukų teisių taisyklės visos nusikaltimų aukos turėtų būti pripažįstamos ir su jomis turėtų būti elgiamasi pagarbiai, profesionaliai, atsižvelgiant į poreikius ir nediskriminuojant. Tam reikia, kad dalyvautų visi suinteresuotieji subjektai.

Nacionaliniu lygmeniu labai svarbu suburti visus asmenis, kurie bendrauja su aukomis. Tai apima policiją, teismines institucijas, teismų darbuotojus, paramos aukoms tarnybas, specialistus ir kompensacijos institucijas. Kai kurioms aukoms taip pat labai svarbu įtraukti medicinos darbuotojus, švietimo darbuotojus, socialinių tarnybų darbuotojus arba sulaikymo įstaigų darbuotojus. Iš tiesų, siekiant užtikrinti, kad visos aukos būtų pripažįstamos, gerbiamos ir galėtų visiškai naudotis savo teisėmis, turėtų dalyvauti visa visuomenė.

Komisija skatins veiklos koordinavimą ir bendradarbiavimą nacionaliniu lygmeniu. Valstybės narės turėtų parengti **nacionalines aukų teisių strategijas**, kuriomis būtų užtikrintas koordinuotas horizontalusis požiūris į aukų teises. Tokia politika gali apimti nacionalinių aukų teisių koordinatorių arba už aukų teises atsakingų ombudsmenų skyrimą,

nacionalinių informuotumo apie aukų teises didinimo kampanijų rengimą ir aukų teisių integravimą į kitas politikos sritis, pavyzdžiui, sveikatos ir švietimo.

Tvirtesnis visų subjektų bendradarbiavimas aukų teisių srityje taip pat padės sukurti **atspausdintą visuomenę**. Tokioje visuomenėje dėl stiprių visuomeninių ryšių lengviau užkirsti kelią nusikalstamumui ir šalinti jo padarinius konkrečioms aukoms. Šiuo atžvilgiu itin svarbus glaudus nacionalinių valdžios institucijų ir pilietinės visuomenės, įskaitant nevyriausybinės paramos aukoms organizacijas, bendradarbiavimas ir sąjungos. Taigi strategija bus skatinami veiksmai, kuriais siekiama išnaudoti tokios sąveikos galimybes.

ES lygmeniu Komisija sukurs **Aukų teisių platformą**, kad būtų užtikrintas horizontalesnis požiūris į aukų teises. Platforma pirmą kartą suburs visus ES lygmens subjektus, susijusius su aukų teisėmis. Joje dalyvaus Komisija ir pagrindiniai subjektai, pavyzdžiui, Europos aukų teisių tinklas (ENVR), ES nacionalinių informacijos centrų kompensacijos klausimais tinklas, Europos lygybės įstaigų tinklas (EQUINET), ES kovos su terorizmu koordinatorius ir atitinkamos agentūros, pavyzdžiui, Eurojustas, Pagrindinių teisių agentūra (FRA), Europos Sąjungos teisėsaugos mokymo agentūra (CEPOL), Europos lyčių lygybės institutas (EIGE) ir pilietinė visuomenė.

Aukų teisių platforma sudarys palankesnes sąlygas nuolatiniam dialogui, keitimuisi geriausios patirties pavyzdžiais ir šios strategijos, 2020–2025 m. lyčių lygybės strategijos ir kelių būsimų strategijų⁹² tarpusavio sąveikai.

Komisijos **aukų teisių koordinatorius** užtikrins įvairių veiksmų, susijusių su aukų teisių politika, nuoseklumą ir veiksmingumą. Visų pirma Komisijos koordinatorius bus atsakingas už sklandų Nusikaltimų aukų teisių platformos veikimo užtikrinimą. Koordinatorius taip pat sinchronizuos su aukų teisėmis susijusius kitų ES lygmens suinteresuotųjų subjektų veiksmus, visų pirma susijusius su Nusikaltimų aukų teisių direktyvos taikymu.

Pagrindiniai Europos Komisijos veiksmai:

- sukurti Nusikaltimų aukų teisių platformą, kuri suburtų suinteresuotuosius ES lygmens aukų teisių srities subjektus ir užtikrintų sąveiką su kitomis atitinkamomis politikos strategijomis⁹³.

Pagrindiniai valstybių narių veiksmai:

⁹² Kitos susijusios šios srities strategijos, be kita ko, yra vaiko teisių strategija, Europos teisėjų mokymo strategija, LGBTI+ asmenų lygybės strategija, atnaujinta ES romų lygybės, įtraukties ir dalyvavimo programa, saugumo sąjungos strategija, strateginis požiūris į prekybos žmonėmis panaikinimą ir Veiksmingesnės kovos su seksualine prievarta prieš vaikus strategija.

⁹³ https://ec.europa.eu/info/publications/2020-commission-work-programme-key-documents_en

- parengti nacionalines aukų teisių strategijas, kuriose būtų laikomasi visapusiško ir holistinio požiūrio į aukų teises ir kurios apimtų visus subjektus, kuriems gali tekti bendrauti su aukomis;
- didinti visų subjektų, kuriems gali tekti bendrauti su aukomis, įskaitant policiją, paramos tarnybas ir sveikatos priežiūros darbuotojus, informuotumą apie aukų teises;
- sudaryti palankesnes sąlygas atitinkamų ES lygmens tinklų, kuriuose suburiami nacionaliniai ekspertai aukų teisių klausimais, pavyzdžiui, Europos aukų teisių tinklo (ENVR), veikimui;
- imtis veiksmų, kuriais siekiama kurti atsparesnę visuomenę, skatinant aktyvesnį pilietinės visuomenės dalyvavimą nacionaliniuose veiksmuose.

Pagrindiniai kitų ES įstaigų ir suinteresuotųjų subjektų veiksmai:

- Eurojustas, Pagrindinių teisių agentūra, Europos lyčių lygybės institutas ir Europos aukų teisių tinklas turėtų pranešti, kaip pagerinti kompetentingų institucijų bendradarbiavimą ir keitimąsi informacija bei gerą patirtimi tarpvalstybiniais atvejais.

5. Tarptautinio aukų teisių aspekto stiprinimas

Neseniai priimtame 2020–2024 m. veiksmų plane žmogaus teisių ir demokratijos srityje⁹⁴ dar kartą patvirtinamas ES įsipareigojimas propaguoti, ginti ir įgyvendinti žmogaus teises visame pasaulyje. Europos Sąjunga siekia užtikrinti, kad visais atvejais, įskaitant tarptautinėse institucijose, būtų laikomasi aukštų aukų teisių standartų. Veiksmų planas taip pat apima veiksmus, susijusius su JT verslo ir žmogaus teisių pagrindiniais principais, ir taip suteikia galimybę atkreipti dėmesį į nusikaltimų ir pažeidimų, padarytų privačiajame sektoriuje, aukas, įskaitant nusikaltimų aplinkai aukas.

ES visuotinis atsakas į COVID-19 pandemiją apėmė atsaką į grėsmes žmogaus teisėms ir padidėjusį smurtą šeimoje. Dalyvaudama Europos komandos veikloje, skirtoje padėti šalims partnerėms kovoti su pandemija, ES toliau stebėjo žmogaus teises ir demokratiją ir perorientavo programas, siekdama užtikrinti, kad aukos šalyse partnerėse gautų reikiamą paramą ir apsaugą.

⁹⁴ Bendras komunikatas Europos Parlamentui ir Tarybai „2020–2024 m. ES veiksmų planas žmogaus teisių ir demokratijos srityje“, JOIN/2020/5 *final*.

ES ir jos valstybės narės toliau bendradarbiaus su Jungtinėmis Tautomis ir Europos Taryba ir jose propaguos ES aukų teises šalyse partnerėse ir keisis gerosios patirties pavyzdžiais⁹⁵. Visų pirma ES toliau skatins aukštus aukų teisių standartus, nustatytus ES geografinėse ir teminėse programose dėl teisės kreiptis į teismą, kurios jau įgyvendinamos šalyse partnerėse. Visų pirma ES toliau remia ES ir JT iniciatyvą „Spotlight“⁹⁶, kuria siekiama užkirsti kelią visų formų smurtui prieš moteris ir mergaites ir jį panaikinti penkiuose pasaulio regionuose. ES taip pat bendradarbiauja su FIFA ir PSO vykdydama kovos su smurtu šeimoje kampanijas. ES remia Tarptautinį fondą, skirtą nuo su konfliktais susijusio seksualinio smurto nukentėjusiems asmenims⁹⁷, ir vaikų seksualinio išnaudojimo internete reiškinių panaikinti siekiantį pasaulinį aljansą „WeProtect“⁹⁸.

ES taip pat toliau remia prioritetinių šalių partnerių gebėjimų stiprinimo veiksmus, susijusius su parama terorizmo aukoms. Visų pirma ES toliau remia JT vadovaujamas iniciatyvas ir projektus, kuriais siekiama stiprinti JT valstybių narių pajėgumus padėti terorizmo aukoms, pavyzdžiui, Afganistano ir Ispanijos vadovaujamą „Terorizmo aukų draugų grupę“⁹⁹ arba JT kovos su terorizmu biuro ir Ispanijos organizuojamą pasaulinį Terorizmo aukų kongresą¹⁰⁰.

Be to, ES toliau skatins ES aukų teisių (įskaitant ES terorizmo aukų, organizuoto nusikalstamumo aukų, nusikaltimų aplinkai aukų teises ir ES aukų teises apskritai) standartus naujose programose, kurios bus parengtos pagal naują 2021–2027 m. daugiametę finansinę programą. Stojimo derybų ir stabilizacijos ir asociacijos proceso kontekste ES toliau glaudžiai bendradarbiaus su šalimis kandidatėmis ir potencialiomis šalimis kandidatėmis, siekdama sustiprinti aukų teises.

ES taip pat daug dėmesio skirs tam, kad trečiosiose šalyse aukomis tapusiems ES piliečiams būtų užtikrintos optimalios galimybės kreiptis į teismą. Tam reikia glaudesnių trečiųjų šalių valdžios institucijų ir paramos organizacijų bei ES valstybių narių konsulinių įstaigų ir paramos organizacijų ryšių ir bendradarbiavimo. Europos Sąjunga per savo vyriausiąjį įgaliotinį bendrai užsienio ir saugumo politikai skatins tokį bendradarbiavimą ir sudarys jam palankesnes sąlygas, kad būtų pagerinta parama trečiosiose šalyse nukentėjusiems ES piliečiams ir jų apsauga.

⁹⁵ Taip pat galėtų būti apsvarstyta rengiama JT verslo ir žmogaus teisių darbotvarkė, be kita ko, dėl įmonių arba privačiojo sektoriaus subjektų žmogaus teisių pažeidimų aukų galimybės naudotis teisių gynimo priemonėmis (tiek teisinėmis, tiek neteisinėmis).

⁹⁶ <https://spotlightinitiative.org/>

⁹⁷ Naujas fondas, skirtas atlyginti žalą nuo su konfliktais susijusio seksualinio smurto nukentėjusiems asmenims. Fondas grindžiamas Jungtinių Tautų Generalinio Sekretoriaus specialiojo įgaliotinio seksualinio smurto konfliktų metu klausimais biuro įsipareigojimu, dr. Deniso Mukwege fondo darbu, Nados iniciatyva ir su konfliktais susijusio seksualinio smurto aukų balsais visame pasaulyje. <https://news.un.org/en/story/2019/10/1050271>.

⁹⁸ <https://www.weprotect.org/>

⁹⁹ 2019 m. birželio mėn. įsteigta Afganistano ir Ispanijos vadovaujama „Terorizmo aukų draugų grupė“, kurios tikslas – Jungtinėse Tautose papildomai sutelkti dėmesį į šią temą ir imtis su ja susijusių veiksmų.

¹⁰⁰ <https://www.un.org/counterterrorism/2020-counter-terrorism-week>

Pagrindiniai Europos Sąjungos veiksmai:

- stiprinti bendradarbiavimą su tarptautiniais ir regioniniais partneriais, pavyzdžiui, Jungtinėmis Tautomis ir Europos Taryba, siekiant skatinti aukštus tarptautinius aukų teisių standartus, įskaitant neapykantos nusikaltimų aukų, nukentėjusių vaikų, terorizmo aukų, nukentėjusių migrantų, seksualinio smurto ir smurto dėl lyties aukų, neapykantos nusikaltimų LGBTI+ aukų, organizuoto nusikalstamumo aukų, nusikaltimų aplinkai aukų ir neįgalių aukų teises;
- naudotis ES finansavimu ir politiniu dialogu siekiant skatinti, remti ir apsaugoti aukų teises ir užtikrinti aukoms galimybę kreiptis į teismą šalyse partnerėse;
- skatinti bendradarbiavimą siekiant gerinti paramą trečiosiose šalyse nukentėjusiems ES piliečiams ir jų apsaugą;
- stiprinti trečiųjų šalių nacionalinių valdžios institucijų ir paramos organizacijų bei ES valstybių narių konsulinių įstaigų ir paramos organizacijų bendradarbiavimą, siekiant sudaryti palankesnes sąlygas trečiosiose šalyse nukentėjusiems ES piliečiams kreiptis į teismą.

IŠVADA

ES turi dėti daugiau pastangų, kad apsaugotų nusikaltimų aukas. Pirmojoje ES strategijoje dėl nusikaltimų aukų teisių numatomi visapusiški veiksmai ateinantiems penkeriems metams. Tikimasi, kad šiais veiksmais bus pagerinta aukų teisių apsauga, be kita ko, deramai atsižvelgiant į specialių poreikių turinčias aukas, ir taip padidinamas visų Sąjungos piliečių saugumas.

Komisija daugiausia dėmesio skirs visapusiškam esamų ES aukų teisių taisyklių įgyvendinimui ir vykdymo užtikrinimui. Ji skatins informuotumą apie aukų teises ir bendradarbiaus su valstybėmis narėmis, kad būtų sustiprintas paramos aukoms struktūrų atsparumas, be kita ko, pasinaudojant COVID-19 pandemijos metu įgyta patirtimi. Be to, Komisija toliau vertins ES priemones ir galimus jų trūkumus ir prireikus iki 2022 m. pateiks pasiūlymus dėl teisėkūros procedūra priimamų aktų, siekiant dar labiau sustiprinti aukų teises.

Šios strategijos įgyvendinimas bus reguliariai stebimas, be kita ko, rengiant reguliarius Nusikaltimų aukų teisių platformos posėdžius, kuriuose bus teikiama naujausia informacija apie veiksmus, už kuriuos atsakingi įvairūs subjektai. Be to, Komisija atliks strategijos veiksmų laikotarpio vidurio vertinimą ir prireikus ją atnaujins.

Siekiant užtikrinti visapusišką visų aukų teisių įgyvendinimą visoje ES ir visomis aplinkybėmis, būtinas visų ES, nacionalinio ir vietos lygmens suinteresuotųjų subjektų dalyvavimas. Šiai strategijai įgyvendinti būtinos bendros Europos Komisijos, kitų institucijų

ir įstaigų, valstybių narių ir pilietinės visuomenės pastangos. Kad mums pavyktų, turime dirbti išvien.